

РОЗДІЛ 1

Хіба можливо було не відчутти, що Париж – це її місто?

Цілі п'ятнадцять років Сильвія мріяла повернутися туди, де колись жила їхня сім'я: тато Сильвестр служив пастором американської церкви в Латинському кварталі, а сама вона, юна і романтична, шаліла від Бальзака і кассуле¹. Найкращий спогад, який грів її душу в Штатах, куди сім'ї довелось переїхати, це спогад про те, що столиця Франції – найсвітліше у світі місце. І робили його таким не тільки ліхтарі, що осявали вулиці з настанням сутінок, не тільки білий мармур чудових споруд, що височіли повсюди, – це світло народжувалося з феєрверку життя, що вирувало в кожному фонтані, кожній студентській компанії, кожній ляльковій виставі в Люксембурзькому саду, кожній опері в театрі Одеон, з того, як її мама папіла життям, читала книжки, влаштовувала вишукані вечори, на яких гостила вчених, політиків та акторів, щедро частувала гостей розкішними стравами при свічках і провадила жваві дискусії про мистецтво, книги і події у світі. Елеанора

¹ Кассуле – традиційна французька страва з м'яса, ковбасок, свинячої шкіри та квасолі (тут і далі – прим. ред.).

Біч повторювала трьом своїм донечкам – Кіпріяні, Сильвії та Холлі – що їм пощастило жити в неймовірному, унікальному місті, і воно тепер з ними назавжди.

Ніякі події і справи не могли дорівнятися до цих паризьких спогадів – ні спільне малювання плакатів та афіш, ні телефонні розмови, ні спільні з мамою, Кіпріяною та Холлі походи від дверей до дверей, щоб зібрати кошти на користь Національної жіночої партії Нью-Йорку; ані самотні мандри по всій Європі з її ошатними старовинними містами в оздобі бруківки і гінких шпилів; ані довгожданий перший поцілунок із однокласницею Геммою Бредфорд; ані найвищі похвали від улюблених учителів. І ось нарешті вона тут, у своєму коханому місті, тепер вона тут *живе!*

З квартирки в дуже гарному, хоч і напівзруйнованому районі Пале-Рояль, де вони оселилися удвох із Кіпріяною, Сильвія попрямувала до мосту Пон-Неф, перейшла на другий берег Сени під вітром, що забивав їй подих, куйовдив волосся і норочив загасити цигарку. Посеред мосту її погляд зупинився на соборі Нотр-Дам, і вона завмерла, милуючись його симетричними готичними вежами по обидва боки від вікна-троянди, тонкими невагомими контрфорсами, міцність яких завжди вражала – яким дивом вони тримають ці грандіозні стіни стільки століть?

А невдовзі вона вже поспішала вузькими звивистими вуличками Латинського кварталу, знайомими з дитинства. Трохи заблукала з незвички, але це й на краще, бо мала нагоду помилуватися церквою Сен-Жермен-де-Пре і запитати дорогу в симпатичного французького студента, який пив каву з вершками за столиком на терасі кав'ярні «Les Deux Magots». І ось вона знайшла те, що шукала – книгарню А. Моньє по вулиці Одеон, 7.

На сірому фасаді книгарні мадам – а може й *мадмуазель* – Моньє, над панорамним вікном тонким шрифтом було написано ім'я власниці. Сильвія відчинила двері, привітно задзвенчав дзвіночок. Вона опинилася серед стелажів, від підлоги до самої стелі заповнених книжками. Кілька відвідувачів вибирали щось на полицях, гортали і роздивлялися книжки, але не розмовляли між собою, і в книгарні було тихо, як в церкві. Сильвія раптом знітилась і не посміла звернутися до власниці зі своїм питанням, вирішила відкласти його на потім. Натомість почала знайомитися з асортиментом.

І зовсім не пошкодувала про це, бо знайшла кілька чудових видань своїх улюблених романів і майже до кінця прочитала оповідання у свіжому випуску журналу «*Virші та проза*». А тим часом крамниця ожила. Касовий апарат почав дзенькати, схвалюючи покупки клієнтів, залетіли балакучі пари, наповнюючи простір звуками.

Сильвія взяла з полиці книжку і журнал, який її зацікавив, і підійшла до столу, на якому красувався старовинний бронзовий касовий апарат, а за лядою стояла ефектна жінка приблизно її віку, всміхалася делікатними вустами, мружила очі кольору морської хвилі, а контраст білосніжної шкіри і чорного як воронове крило волосся гіпнотизував і приковував погляд. Сильвія згадала глузливі слова Кіпріяни про те, що жінка ця занадто старомодна у своїй спідниці по кісточки і блузці під шию, заціпнутій на останній гудзик, – мовляв, це занадто скромна оправа для її розкішної фігури. Але Сильвії в цій жінці подобалося все. Здавалося, з нею можна поговорити. І ще: Сильвії раптом запраглося погладити її по щоці.

– Ну як, вдалося вам знайти те... чого серце бажає? – спитала жінка англійською з помітним акцентом.

Чого серце бажає?.. Сильвія всміхнулася на типово французьку експресію у буденній фразі й відповіла французькою:

– Так, знайшла, але дивно, як ви вгадали, що я нетутешня?

Вона мала хист до мов, вільно володіла трьома, і її потиши-ла реакція книгарки на її французьку. Та й собі перейшла на французьку, звертаючись на «ви»:

– То звідки ви? – спитала.

– З Америки. Останнім часом жила у Принстоні, Нью-Джерсі, поблизу Нью-Йорка. До речі, мене звати Сильвія. Сильвія Біч.

Жінка сплеснула в долоні і вигукнула:

– Америка! Батьківщина Бенджаміна Франкліна! Обожаю його! Будьмо знайомі, я – Адрієн Моньє.

Сильвія засміялася, бо кого ж би ще мала обожнювати ця симпатична особа у старомодному вбранні, як не батька-засновника? Істинна мадмуазель, аж ніяк не мадам.

– Приємно познайомитись, мадмуазель Моньє. Ваша книгарня не схожа на інші. І я теж люблю Бена Франкліна, – зізналася вона. – А ви читали Готорна? А Торо? А як вам «Мобі Дік»? Це моя улюблена книжка.

І закрутилося. Сильвія дізналася, які твори американських авторів були перекладені французькою, а які ні, а також про те, як важко знайти англomовну книжку навіть у космополітичному Парижі.

– А проте, – сказала Адрієн, скромно потупивши погляд, – я не так добре володію англійською, щоб читати велику літературу мовою оригіналу.

– *Поки що* не так добре, – поправила її Сильвія, відчуваючи, як шалено калатає серце. Щось між ними заіскрило, не просто любов до книг, щось більше. Хух, аж долоні змокрили.

– Ось де ти, Адрієн, – проспівав мелодійний приемний го-лос за спиною Сильвії.

Вона озирнулася і побачила розкішну струнку жінку з рудою гривово хвилястого волосся, зібраного у високий хвіст, вбрану приблизно так само, як Адрієн, хоча на ній, стрункій і тендітній, цей одяг сидів інакше. Її довгі тонкі пальці рухалися так невимушено, наче жили своїм життям. І ось вони торкнулися пухкої руки Адрієн, і Сильвія тут же вловила приховану жагу, і зразу збагнула, що ці двоє – пара.

А вона собі думала, що в них з Адрієн щось починається. Вони вже навіть встигли перейти на «ти».

Адрієн так щиро і захоплено всміхалася тій, що прийшла і стояла поруч, аж Сильвії краялося серце. Ці дві жінки були наче спільниці, і в житті, і в книгарні. Вона теж так хоче, ні – *потребує!* – вона довго шукала, хоч сама не знала чого, поки не побачила на власні очі. Чи судилось і їй колись це знайти для себе? Та й що воно, власне? Сильвія раптом відчула себе розгубленою, збитою з пантелику оточенням: книгарнею, жінками, книжками, зливою голосів.

– Сюзанно, – мовила Адрієн, – познайомся, будь ласка, з нашою новою подругою. Це Сильвія Біч з Америки. Сильвіє, це Сюзанна Боньєр, моя бізнес-партнерка.

Надмірно запопадливим жестом Сильвія подала руку, і Сюзанна прихильно її потисла.

– Приємно познайомитись, мадмуазель Біч.

– Просто Сильвія, будь ласка, – сказала вона. – У вас така чудова книгарня. Така затишна й гостинна, і книжки найкращі.

Сильвії стало цікаво, чому ім'я Сюзанни відсутнє в назві книгарні. Що ж, припустила вона, можливо тому, що два жіночі імені поряд, Моньє і Боньєр, хоч які милозвучні, – це було

б вже занадто навіть для максимально толерантного Парижу. Днями Кіпріана вирядила Сильвію в брючний костюм, а сама вбрала розшиту блискітками сукню, зверху обидві накинули довгі, по кісточки, плащі і поїхали на метро до нового бару на вулиці Едгара Кіне – туди ходили тільки жінки, і половина з них носила капелюхи і моноклі. З вулиці бар виглядав як звичайна забігайлівка з невеличкою вивіскою, де просто писало «Бар», та коли дівчата опинилися всередині, Сильвії не сподобалась гучна музика і шалена атмосфера цього місця. Проте вона звеліла собі заспокоїтись і насолоджуватись життям у місті, де може вільно існувати такий заклад, де вона може не приховувати свої схильності, де жінка в твідовому костюмі й капелюсі співає пісні Біллі Мюррея; і все це було цілком законно, бо після Французької Революції одностатеві стосунки перестали вважатися злочином. Але їй не хотілося бути одною з багатьох. Їй, залюблений в книги, мріялось про спокій і вишуканість А. Монье.

– О, дякую, – відповіла Сюзанна. – Мені ніколи не доводилося бувати в Америці, проте я багато чула й читала про неї, вона прекрасна. І саме вона свого часу надихнула Францію.

– Так, мабуть, в моїй країні є багато прекрасного, але я щаслива бути тут, – відказала Сильвія, згадуючи між тим прикрі речі: загострення цензури, впровадження закону Комстока і закону про боротьбу зі шпигунською діяльністю; боротьбу жінок за право голосу, довгу і складну; про сухий закон, нищівний, як лісова пожежа. Здавалося, ніби безглузді ідеї, настільки маргінальні, що неможливо розглядати їх всерйоз, підкорили Америку, а натомість здорові, продуктивні ідеї, які б сприяли розвитку країни на порозі нового століття, відкидалися нещадно.

– І ми щасливі, що ти тут, – усміхнулася Адрієн.

– У нас сьогодні літературний вечір, приходьте! – вигукнула Сюзанна. – Будуть наші добрі друзі Валері Ларбо та Леон-Поль Фарг. І ще Жуль Ромен. Знаєте їх?

– Звісно! Вважатиму за честь познайомитися з ними! – від такої нечуваної перспективи Сильвії аж перехопило подих. Жуль Ромен? Невже? Що вона йому скаже?

– Приходьте о восьмій. Ми звикли до авіанальотів, вже на них не зважаємо.

Оце так! Від хвилювання Сильвія не могла зосередитись на своїй статті про Іспанію. Сиділа за столиком у себе в Пале, вдихаючи запах лаванди і пилу, що нагадував їй про А. Монье – книгарню і жінку, – і коли заривалася носом у рукав, щоб знайти джерело цього запаху, щоразу він вислизав.

Її не покидала думка, що ця нездатність зосередитись – просто знак, що їй не судилося стати письменницею, хоча вона стільки книжок прочитала в житті, що всі довкола, і батьки, і сестри, і найближча подруга Карлотта Веллс, – всі казали, що вона має стати письменницею.

– Ти – майбутній Волт Вітмен, – казав їй тато, коли вона знову приносила найвищу оцінку за шкільний твір. – Я це знаю, повір, так і буде.

От тільки шкільний твір – це не вірш і не роман. Коли вона пробувала писати вірші чи оповідання, завжди виходило не те. Вона обожнювала Вітмена. Кожна спроба писати хоч трохи подібно до нього, чи до Кейт Шопен, чи бодай до Шарлотти Бронте, видавалася мало не наругою над письменником.

Не стало легше й потім, коли вона підросла і вибирала нових авторів, послідовників Вітмена, які так майстерно і яскраво писали про людину і світ, що вона під враженням не могла заснути вночі і годинами лежала, міркуючи: *Як вони це*